

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 8ης Μαΐου 2008*

Στην υπόθεση C-491/06,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Vestre Landsret (Δανία) με απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2006, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 28 Νοεμβρίου 2006, στο πλαίσιο της δίκης

Danske Svineproducenter

κατά

Justitsministeriet,

παρισταμένης της:

Den Europæiske Dyre- og Kødhandelsunion (UECBV),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Rosas, πρόεδρο τμήματος, U. Lõhmus, J. Klučka (εισηγητή),
A. Ó Caoimh και P. Lindh, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η δανική.

γενικός εισαγγελέας: Υ. Bot
γραμματέας: C. Strömholm, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 28ης Νοεμβρίου 2007,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Danske Svinerproducer, εκπροσωπούμενη από τον H. Sønderby Christensen, advokat,
- η Den Europæiske Dyr- og Kødhandelsunion (UECBV), εκπροσωπούμενη από τον J.-L. Mériaux, επικουρούμενο από τον J. Seeger Perregaard, advokat,
- η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την B. Weis Fogh, επικουρούμενη από τον P. Biering, advokat,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Hubert,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Ι. Χαλκιά και τη Σ. Παπαϊωάννου,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους F. Erlbacher και H. Støvlbæk,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των κεφαλαίων I, τίτλος A, σημείο 2, στοιχείο β', VI, σημείο 47, τίτλος Δ, και VII, σημείο 48, παράγραφος 3, τρίτη περίπτωση, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 1991, για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και για την τροποποίηση των οδηγιών 90/425/ΕΟΚ και 91/496/ΕΟΚ (ΕΕ L 340, σ. 17), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 95/29/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1995 (ΕΕ L 148, σ. 52, στο εξής: οδηγία 91/628).
- ² Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της επαγγελματικής οργάνωσης Danske Svineproducenter και του Justitsministeriet (Υπουργείου Δικαιοσύνης) σχετικά με τη μεταφορά της οδηγίας 91/628 στο δανικό δίκαιο.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

Η οδηγία 91/628

- ³ Η τρίτη και η τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 95/29 έχουν ως εξής:

«[εκτιμώντας] ότι ορισμένα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει κανόνες για τη διάρκεια μεταφοράς, τη συχνότητα παροχής τροφής και νερού, τις περιόδους ανάπαυσης και

την πυκνότητα φόρτωσης· ότι, ενίοτε, οι κανόνες αυτοί είναι πολύ λεπτομερείς και χρησιμοποιούνται από ορισμένα κράτη μέλη προκειμένου να περιορίζονται οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές ζώντων ζώων· ότι οι μεταφορείς ζώων πρέπει να έχουν σαφώς καθορισμένα κριτήρια ώστε να εργάζονται σε κοινοτική κλίμακα, χωρίς να παραβαίνουν διάφορες εθνικές διατάξεις·

ότι, προς εξάλειψη των τεχνικών εμποδίων στο εμπόριο ζώντων ζώων και για την ομαλή λειτουργία των οργανώσεων αγοράς με ταυτόχρονη διασφάλιση ικανού βαθμού προστασίας των ζώων, απαιτείται, στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, να τροποποιηθούν οι κανόνες της οδηγίας 91/628/ΕΟΚ με σκοπό την εναρμόνιση της διάρκειας των περιόδων μεταφοράς και των περιόδων ανάπαυσης, της συχνότητας παροχής τροφής και νερού, και της πυκνότητας φόρτωσης, όσον αφορά ορισμένους τύπους ζώων».

- 4 Δυνάμει του άρθρου της 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', η οδηγία 91/628 εφαρμόζεται στους κατοικίδιους χοίρους.
- 5 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α'α, της οδηγίας αυτής ορίζει ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε «ο χώρος (η πυκνότητα φόρτωσης) των ζώων να ανταποκρίνεται τουλάχιστον στα αριθμητικά δεδομένα του κεφαλαίου VI του παραρτήματος, όσον αφορά τα ζώα και τα μέσα μεταφοράς που αναφέρονται στο εν λόγω κεφάλαιο» και ώστε «η διάρκεια μεταφοράς και ανάπαυσης καθώς και τα διαστήματα ταΐσματος και ποτίσματος ορισμένων κατηγοριών ζώων να ανταποκρίνονται, με την επιφύλαξη των διατάξεων του κανονισμού (ΕΟΚ) 3820/85 [...], στα δεδομένα του κεφαλαίου VII του παραρτήματος, όσον αφορά τα ζώα που αναφέρονται στο εν λόγω κεφάλαιο».
- 6 Σύμφωνα με το άρθρο 5, Α, σημείο 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 91/628, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε κάθε μεταφορέας να χρησιμοποιεί, για τη μεταφορά των ζώων που

αφορά η οδηγία αυτή, μεταφορικά μέσα που μπορούν να εξασφαλίζουν την τήρηση των κοινοτικών απαιτήσεων όσον αφορά τις συνθήκες μεταφοράς, ιδίως δε των απαιτήσεων που προβλέπονται στο παράρτημα της εν λόγω οδηγίας και εκείνων που θα καθοριστούν σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 1, της ίδιας αυτής οδηγίας.

- 7 Το κεφάλαιο I του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 περιέχει διατάξεις που εφαρμόζονται στη μεταφορά, μεταξύ άλλων, των κατοικίδιων χοίρων. Ο τίτλος Α, σημείο 2, στοιχεία α' έως γ', του κεφαλαίου αυτού ορίζει τα εξής:

«α) Τα ζώα πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους αρκετό χώρο ώστε να μπορούν να στέκονται όρθια στη φυσική τους στάση και, ενδεχομένως, να προστατεύονται με κιγκλιδώματα από τους κραδασμούς του μεταφορικού μέσου. Πρέπει επίσης να έχουν χώρο για να ξαπλώνουν εκτός εάν ειδικές περιστάσεις που αφορούν την προστασία των ζώων επιβάλλουν το αντίθετο.

β) Η κατασκευή και ο χειρισμός των μεταφορικών μέσων και των κιβωτίων πρέπει να εξασφαλίζουν την προστασία των ζώων έναντι δυσμενών καιρικών συνθηκών και μεγάλων κλιματικών διακυμάνσεων. Ο εξαερισμός και ο όγκος του περιβάλλοντος χώρου πρέπει να προσαρμόζονται στις συνθήκες μεταφοράς και να είναι κατάλληλοι για το είδος των μεταφερόμενων ζώων.

Στο εσωτερικό του διαμερίσματος των ζώων [στο εξής: διαμέρισμα] και κάθε επιπέδου του πρέπει να προβλέπεται επαρκής ελεύθερος χώρος ώστε να εξασφαλίζεται κατάλληλος εξαερισμός επάνω από τα ζώα, όταν αυτά βρίσκονται σε φυσική όρθια θέση και ώστε να μην εμποδίζονται σε καμία περίπτωση οι φυσικές τους κινήσεις.

γ) Τα μεταφορικά μέσα και τα κιβώτια πρέπει να μπορούν να καθαρίζονται εύκολα, να μην επιτρέπουν τη διαφυγή των ζώων και να είναι κατασκευασμένα

και εξοπλισμένα ούτως ώστε να αποφεύγεται οποιοσδήποτε τραυματισμός και άσκοπη ταλαιπωρία των ζώων και να εξασφαλίζεται η ασφάλειά τους. [...] Πρέπει να επιτρέπουν την επιθεώρηση και την παροχή των αναγκαίων φροντίδων στα ζώα και να είναι τοποθετημένα κατά τρόπο που να μην παρεμποδίζει τον αερισμό. [...]»

- 8 Το κεφάλαιο VI, σημείο 47, τίτλος Δ, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 προβλέπει ότι, για τη σιδηροδρομική και οδική μεταφορά των χοίρων, «[ό]λοι οι χοίροι πρέπει τουλάχιστον να μπορούν να κατακλίνονται και να στέκονται όρθιοι στη φυσική τους στάση» και ότι, «[π]ροκειμένου να τηρούνται οι στοιχειώδεις απαιτήσεις, η πυκνότητα φόρτωσης κατά τη μεταφορά των χοίρων βάρους 100 kg περίπου δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 235 kg/m²». Επιπλέον, «[ε]νδέχεται, λόγω της φυλής, του μεγέθους και της φυσικής κατάστασης των χοίρων, να απαιτείται εμβαδόν μεγαλύτερο από το προαναφερόμενο κατώτατο όριο· το εμβαδόν αυτό πρέπει να αυξάνεται κατά 20 % κατ' ανώτατο όριο, ανάλογα με τις μετεωρολογικές συνθήκες και τη διάρκεια του ταξιδιού».
- 9 Σύμφωνα με το σημείο 48, παράγραφοι 2 και 3, του κεφαλαίου VII του παραρτήματος της οδηγίας 91/628:

«2. Η διάρκεια ταξιδιού των ζώων των ειδών που αναφέρονται [στην παράγραφο] 1 δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 8 ώρες.

3. Η ανώτατη διάρκεια ταξιδιού που αναφέρεται [στην παράγραφο] 2 μπορεί να παρατείνεται εάν το όχημα που χρησιμοποιείται για τη μεταφορά πληροί τους ακόλουθους πρόσθετους όρους:

[...]

- υπάρχει άμεση πρόσβαση στα ζώα,

- υπάρχει δυνατότητα συμπληρωματικού αερισμού, ο οποίος μπορεί να ρυθμίζεται ανάλογα με την (εσωτερική και εξωτερική) θερμοκρασία,

[...]»

- 10 Στις 5 Ιανουαρίου 2007, η οδηγία 91/628 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 1/2005 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2004, για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και συναφείς δραστηριότητες και για την τροποποίηση των οδηγιών 64/432/ΕΟΚ και 93/119/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) 1255/97 (ΕΕ 2005, L 3, σ. 1).

Ο κανονισμός (ΕΚ) 411/98

- 11 Το άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΚ) 411/98 του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, σχετικά με συμπληρωματικούς κανόνες προστασίας των ζώων οι οποίοι ισχύουν για τα οδικά οχήματα που χρησιμοποιούνται για τη μεταφορά ζώων σε ταξίδια με διάρκεια άνω των οκτώ ωρών (ΕΕ L 52, σ. 8), ορίζει τα εξής:

«Όταν η διάρκεια του ταξιδιού που καθορίζεται στο κεφάλαιο VII, [παράγραφο] 2, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628/ΕΟΚ παρατείνεται πέραν των οκτώ ωρών, τα οδικά οχήματα που χρησιμοποιούνται για τη μεταφορά των κατοικίδιων

μόνοπλων και των βοοειδών, αιγοπροβάτων και χοίρων εντός της Κοινότητας, πρέπει να πληρούν τις συμπληρωματικές απαιτήσεις του παραρτήματος του παρόντος κανονισμού.»

12 Το σημείο 3 του παραρτήματος του κανονισμού 411/98 προβλέπει τα εξής:

«Προσπέλαση

Τα οχήματα που χρησιμοποιούνται για τη μεταφορά πρέπει να διαθέτουν εξοπλισμό ο οποίος να επιτρέπει άμεση προσπέλαση, ανά πάσα στιγμή, προς όλα τα μεταφερόμενα ζώα, ώστε να είναι δυνατή η επιθεώρησή τους και η παροχή κάθε κατάλληλης φροντίδας, συμπεριλαμβανομένων, ειδικότερα, της σίτισης και του ποτίσμάτός τους.»

Η εθνική νομοθεσία

13 Η οδηγία 91/628 μεταφέρθηκε στο δανικό δίκαιο με την υπουργική απόφαση αριθ. 201 της 16ης Απριλίου 1993, σχετικά με την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά. Η υπουργική αυτή απόφαση τροποποιήθηκε εν συνεχεία με την υπουργική απόφαση αριθ. 734 της 13ης Ιουλίου 2005 (στο εξής: υπουργική απόφαση αριθ. 734), με την οποία το Justitsministeriet (Υπουργείο Δικαιοσύνης) θέσπισε νέα κανονιστική ρύθμιση όσον αφορά τη μεταφορά των χοίρων. Σύμφωνα με το άρθρο της 2, παράγραφος 1, η υπουργική απόφαση αριθ. 734 τέθηκε σε ισχύ στις 15 Αυγούστου 2005, εξαιρουμένων των διατάξεων σχετικά με την πυκνότητα φόρτωσης που τέθηκαν σε ισχύ στις 15 Αυγούστου 2006, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, της υπουργικής αυτής αποφάσεως.

Οι διατάξεις της υπουργικής απόφασης αριθ. 734 σχετικά με το ύψος των διαμερισμάτων

14 Το άρθρο 6 bis της υπουργικής απόφασης αριθ. 734 ορίζει τα εξής:

«1. Κατά τη μεταφορά χοίρων 40 kg και άνω, το εσωτερικό ύψος μεταξύ κάθε πατώματος, μετρούμενο από το υψηλότερο σημείο του δαπέδου έως το χαμηλότερο σημείο της οροφής (για παράδειγμα το κάτω μέρος εγκάρσιας δοκού ή ενισχυτικής ράβδου), πρέπει να πληροί τις ακόλουθες ελάχιστες προϋποθέσεις:

Χοίροι		
Μέσο βάρος σε kg	Εσωτερικό ύψος αν χρησιμοποιείται μηχανικό σύστημα εξαερισμού	Εσωτερικό ύψος αν χρησιμοποιείται άλλο σύστημα εξαερισμού
40	74 cm	89 cm
50	77 cm	92 cm
70	84 cm	99 cm
90	90 cm	105 cm
100	92 cm	107 cm
110	95 cm	110 cm
130	99 cm	114 cm
150	103 cm	118 cm
170	106 cm	121 cm
190	109 cm	124 cm
210	111 cm	126 cm
230	112 cm	127 cm

[...]

3. Το μηχανικό σύστημα εξαερισμού πρέπει να εξασφαλίζει επαρκώς και ομαλώς κατανεμόμενο εξαερισμό, με ικανότητα εξαερισμού τουλάχιστον 61 m³/h ανά 100 kg χοίρου. Αν ο συνολικός χρόνος μεταφοράς χοίρων άνω των 40 kg υπερβαίνει τις οκτώ ώρες, πρέπει επίσης να τηρούνται οι απαιτήσεις των διατάξεων του παραρτήματος 3, Α, σημείο 2, στον βαθμό που χρησιμοποιείται μηχανικό σύστημα εξαερισμού.

4. Στον χώρο που βρίσκονται οι χοίροι και σε κάθε επίπεδό του πρέπει ανά πάσα στιγμή να υπάρχει επαρκής ελεύθερος χώρος ώστε να εξασφαλίζεται ο κατάλληλος εξαερισμός επάνω από τους χοίρους σε φυσική όρθια θέση ώστε να μην εμποδίζονται σε καμία περίπτωση οι φυσικές κινήσεις τους.

5. Αν ο χρόνος μεταφοράς χοίρων 40 kg και άνω υπερβαίνει τις οκτώ ώρες, το χρησιμοποιούμενο όχημα πρέπει να είναι διαρρυθμισμένο έτσι ώστε, ανά πάσα στιγμή, πρέπει να εξασφαλίζεται σε κάθε επίπεδο εσωτερικό ύψος επιθεώρησης τουλάχιστον 140 cm, μετρούμενο από το υψηλότερο σημείου του δαπέδου έως το χαμηλότερο σημείο της οροφής (για παράδειγμα το κάτω μέρος εγκάρσιας δοκού ή ενισχυτικής ράβδου), μέσω π.χ. ανυψούμενης οροφής και κινητών πατωμάτων ή κάποιας άλλης παρόμοιας κατασκευής. Κατά τη δημιουργία του εσωτερικού ύψους επιθεώρησης των 140 cm, το ύψος κάτω από την οροφή των λοιπών επιπέδων πρέπει να εξακολουθεί να είναι τουλάχιστον αυτό που προβλέπει η παράγραφος 1 κατά τη μεταφορά ζώων σε διάφορα πατώματα.»

15 Το άρθρο 3 της υπουργικής απόφασης αριθ. 734 περιέχει τις ακόλουθες μεταβατικές διατάξεις:

«1. Όσον αφορά καμιονέτες, φορτηγά, ελκυστήρες, ή ημι-ρυμουλκούμενα κ.λπ., που έχουν ταξινομηθεί για πρώτη φορά το αργότερο στις 15 Αυγούστου 2005, οι

μεταφορείς μπορούν, έως τις 15 Αυγούστου 2010, σε περίπτωση μεταφοράς χοίρων βάρους 40 kg και άνω διάρκειας άνω των οκτώ ωρών, να εφαρμόζουν τους ακόλουθους κανόνες:

Κατά τη μεταφορά χοίρων 40 kg και πλέον, το εσωτερικό ύψος μεταξύ κάθε πατώματος, μετρούμενο από το υψηλότερο σημείο του δαπέδου μέχρι το χαμηλότερο σημείο της οροφής (για παράδειγμα το κάτω μέρος εγκάρσιας δοκού ή ενισχυτικής ράβδου), πρέπει να πληροί τις ακόλουθες ελάχιστες απαιτήσεις:

Χοίροι		
Μέσο βάρος σε kg	Εσωτερικό ύψος αν χρησιμοποιείται μηχανικό σύστημα εξαερισμού	Εσωτερικό ύψος αν χρησιμοποιείται άλλο σύστημα εξαερισμού
Χοίροι άνω των 40 kg και μέχρι 110 kg	100 cm	107 cm
Χοίροι άνω των 110 kg και μέχρι 150 kg	110 cm	118 cm
Χοίροι άνω των 150 kg και μέχρι 230 kg	112 cm	127 cm
Χοίροι άνω των 230 kg	> 112 cm	> 127 cm

2. Το μηχανικό σύστημα εξαερισμού πρέπει να εξασφαλίζει επαρκώς και ομαλώς κατανεμόμενο εξαερισμό, με ικανότητα εξαερισμού τουλάχιστον $61 \text{ m}^3/\text{h}$ ανά 100 kg χοίρου.

3. Στον χώρο που βρίσκονται τα ζώα και σε κάθε επίπεδο του πρέπει ανά πάσα στιγμή να υπάρχει επαρκής ελεύθερος χώρος ώστε να εξασφαλίζεται ο κατάλληλος εξαερισμός επάνω από τα ζώα σε φυσική όρθια θέση ώστε να μην εμποδίζονται σε καμία περίπτωση οι φυσικές κινήσεις τους.

4. Πριν από την έναρξη της ισχύος των προδιαγραφών του άρθρου 2, παράγραφος 2, σχετικά με το εμβαδόν, κατά τη μεταφορά χοίρων με εσωτερικό ύψος 100 cm, το διαθέσιμο εμβαδόν πρέπει να είναι τουλάχιστον 0,42 m² ανά 100 kg χοίρου.»

Οι διατάξεις της υπουργικής απόφασης αριθ. 734 σχετικά με την πυκνότητα φόρτωσης

- 16 Το παράρτημα I της υπουργικής απόφασης αριθ. 734, που αντικαθιστά το παράρτημα II της υπουργικής απόφασης αριθ. 201, της 16ης Απριλίου 1993, ορίζει τα εξής:

«D. Χοίροι

Σιδηροδρομική και οδική μεταφορά, συμπεριλαμβανομένων ελκυστήρων οχημάτων

1. Μεταφορά διάρκειας κάτω των οκτώ ωρών:

Βάρος ζώντος ζώου (σε kg)	Εμβαδόν ανά ζώο (σε m ²)
25	0,17
50	0,26
75	0,33
100	0,42
200	0,70
250 ή πλέον	0,80

Ανάλογα με τη φυλή, το μέγεθος και τη φυσική κατάσταση των χοίρων μπορεί να καθίσταται αναγκαία η αύξηση του ελάχιστου εμβαδού του δαπέδου, η οποία επιβάλλεται κατά τα ανωτέρω· η αύξηση αυτή μέχρι 20 % μπορεί να καθίσταται αναγκαία και λόγω μετεωρολογικών συνθηκών και διάρκειας του ταξιδιού.

2. Μεταφορά διάρκειας άνω των οκτώ ωρών:

Βάρος ζώντος ζώου (σε kg)	Εμβαδόν ανά ζώο (σε m ²)
25	0,20
50	0,31
75	0,39
100	0,50
200	0,84
250 ή πλέον	0,96»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

17 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η Danske Svineproducenter είναι μια επαγγελματική οργάνωση για την προάσπιση των συμφερόντων των Δανών εκτροφέων χοίρων. Σ' αυτήν ανήκουν 1700 περίπου κτηνοτρόφοι, των οποίων η συνολική παραγωγή αντιπροσωπεύει τα δύο τρίτα της δανικής χοιροπαραγωγής.

18 Η Danske Svineproducenter άσκησε, στις 14 Μαΐου 2005, προσφυγή κατά του Justitsministeriet, ενώπιον του Vestre Landsret (περιφερειακού δικαστηρίου της δυτικής Δανίας), ισχυριζόμενη ότι η κανονιστική ρύθμιση με την οποία μεταφέρθηκε στο δανικό δίκαιο η οδηγία 91/628, όπως τροποποιήθηκε με την υπουργική

απόφαση αριθ. 734, δεν είναι σύμφωνη προς τις διατάξεις της οδηγίας αυτής, ούτε προς τα άρθρα 28 ΕΚ έως 30 ΕΚ και 49 ΕΚ, ούτε προς τον κανονισμό 1/2005. Η Danske Svineproducenter φρονεί ειδικότερα ότι είναι παράνομες ορισμένες απαιτήσεις που προβλέπει η υπουργική απόφαση αριθ. 734, η οποία δεν είχε ακόμη δημοσιευθεί κατά την ημερομηνία της ασκήσεως της προσφυγής της.

- 19) Θεωρώντας ότι η επίλυση της διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία ορισμένων διατάξεων της οδηγίας 91/628, το Vestre Landsret αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν οι διατάξεις του κεφαλαίου I, τίτλος Α, σημείο 2, στοιχείο β', και του κεφαλαίου VII, [σημείο] 48, [παράγραφος] 3, τρίτη περίπτωση, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 [...] την έννοια ότι ένα κράτος μέλος δεν δύναται να θεσπίζει εθνικό μεταβατικό καθεστώς σύμφωνα με το οποίο, όταν ο χρόνος μεταφοράς χοίρων βάρους 40 kg έως 110 kg υπερβαίνει τις οκτώ ώρες, το διάστημα μεταξύ των διαφόρων επιπέδων του οχήματος —μετρούμενο από το υψηλότερο σημείο του δαπέδου μέχρι το χαμηλότερο σημείο της οροφής— πρέπει να είναι τουλάχιστον 100 cm, σε περίπτωση χρησιμοποίησης μηχανικού συστήματος εξαερισμού;

2) Έχουν οι διατάξεις του κεφαλαίου I, τίτλος Α, σημείο 2, στοιχείο β', και του κεφαλαίου VII, [σημείο] 48, [παράγραφος] 3, τρίτη περίπτωση, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 [...] την έννοια ότι ένα κράτος μέλος δεν δύναται να θεσπίζει εθνικό καθεστώς σύμφωνα με το οποίο, σε περίπτωση μεταφοράς χοίρων βάρους 40 kg και άνω, αν η συνολική διάρκεια του ταξιδιού υπερβαίνει τις οκτώ ώρες, πρέπει υποχρεωτικά να χρησιμοποιείται μεταφορικό μέσον το οποίο —μέσω π.χ. ανυψούμενης οροφής σε συνδυασμό με κινητά πατώματα ή ανάλογης κατασκευής— εξασφαλίζει την ύπαρξη, ανά πάσα στιγμή, ενός σημείου επιθεώρησης σε κάθε επίπεδο ύψους τουλάχιστον 140 cm, μετρούμενο από το υψηλότερο σημείο του δαπέδου μέχρι το χαμηλότερο σημείο της οροφής, ενώ, σε περίπτωση μεταφοράς ζώων σε διάφορα επίπεδα, το ελάχιστο ύψος εκάστου επιπέδου πρέπει να είναι τουλάχιστον 92 cm [όταν πρόκειται] για μεταφορά χοίρων μέσου βάρους 100 kg με μηχανικό σύστημα εξαερισμού;

- 3) Έχουν οι διατάξεις του κεφαλαίου VI, σημείο 47, τίτλος Δ, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 [...] την έννοια ότι ένα κράτος μέλος δεν δικαιούται να θεσπίζει εθνικό καθεστώς σύμφωνα με το οποίο, σε περίπτωση μεταφοράς διάρκειας άνω των οκτώ ωρών, το διαθέσιμο εμβαδόν πρέπει να είναι τουλάχιστον 0,50 m² ανά 100 kg χοίρου;»

Επί του αιτήματος περί επανάληψης της προφορικής διαδικασίας

- 20 Με επιστολή της 27ης Δεκεμβρίου 2007, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης ζήτησε την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, ισχυριζόμενη ότι η Δανική Κυβέρνηση είχε κοινοποιήσει φωτογραφίες στο Δικαστήριο ακριβώς πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση, συνεπεία δε του γεγονότος αυτού δεν μπόρεσε να υπερασπιστεί τα συμφέροντά της σε σχέση με αυτή την προσκόμιση αποδείξεων την οποία χαρακτηρίζει ως μη δίκαιη, εκπρόθεσμη και χαρακτηριζόμενη από προκατάληψη. Επιπλέον, υποστήριξε ότι η μη κοινοποίηση των παραρτημάτων που ήσαν συνημμένα στις γραπτές παρατηρήσεις στους λοιπούς ενδιαφερομένους που κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις συνιστά προσβολή των δικαιωμάτων της άμυνας.
- 21 Πρέπει να υπομνηστεί κατ' αρχάς ότι, κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο μπορεί αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν προτάσεως του γενικού εισαγγελέα, ή ακόμη κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων, να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 61 του Κανονισμού Διαδικασίας του, εφόσον κρίνει ότι δεν έχει διαφωτιστεί επαρκώς ή ότι η υπόθεση πρέπει να εκδικασθεί βάσει επιχειρήματος επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων (βλ. διάταξη της 4ης Φεβρουαρίου 2000, C-17/98, Emesa Sugar, Συλλογή 2000, σ. I-665, σκέψη 18· αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 2004, C-210/03, Swedish Match, Συλλογή 2004, σ. I-11893, σκέψη 25, και της 28ης Ιουνίου 2007, C-466/03, Albert Reiss Beteiligungsgesellschaft, Συλλογή 2007, σ. I-5357, σκέψη 29).
- 22 Περαιτέρω, το άρθρο 234 ΕΚ εγκαθιδρύει μια απευθείας συνεργασία μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων μέσω μιας διαδικασίας που δεν έχει χαρακτήρα αντιδικίας, δεν κινείται με πρωτοβουλία των διαδίκων και στο πλαίσιο της

οποίας οι διάδικοι αυτοί έχουν τη δυνατότητα να καταθέσουν γραπτές παρατηρήσεις και μπορούν να κληθούν να διατυπώσουν τις προφορικές παρατηρήσεις τους κατά τη διάρκεια μιας επ' ακροατηρίου συζήτησεως (βλ., υπό την έννοια αυτή, διάταξη της 14ης Ιουλίου 1971, 6/71, Rheinmühlen Düsseldorf, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 951, σκέψη 1, και απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2006, C-496/04, Slob, Συλλογή 2006, σ. I-8257, σκέψη 34).

- 23 Επιπλέον, στο πλαίσιο διαδικασίας κατά το άρθρο 234 ΕΚ, που στηρίζεται στη σαφή διάκριση των λειτουργιών μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, κάθε εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών εμπίπτει στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 9ης Ιουνίου 2005, C-211/03, C-299/03 και C-316/03 έως C-318/03, HLH Warenvertrieb και Orthica, Συλλογή 2005, σ. I-5141, σκέψη 96, καθώς και της 18ης Ιουλίου 2007, C-119/05, Lucchini, Συλλογή 2007, σ. I-6199, σκέψη 43). Το Δικαστήριο, ειδικότερα, είναι αρμόδιο να αποφαινεται αποκλειστικώς επί της ερμηνείας ή του κύρους κοινοτικού νομοθετήματος βάσει των πραγματικών περιστατικών που του εκθέτει το εθνικό δικαστήριο (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 16ης Μαρτίου 1978, 104/77, Oehlschläger, Συλλογή τόμος 1978, σ. 277, σκέψη 4, καθώς και της 28ης Σεπτεμβρίου 2006, C-467/04, Gasparini κ.λπ., Συλλογή 2006, σ. I-9199, σκέψη 41). Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται, στο πλαίσιο αυτό, να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά που προκάλεσαν τη διαφορά και να συναγάγει από αυτά τα αναγκαία συμπεράσματα για την απόφαση που καλείται να εκδώσει (βλ., υπό την έννοια αυτή, μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 29ης Απριλίου 1982, 17/81, Pabst & Richarz, Συλλογή 1982, σ. 1331, σκέψη 12, καθώς και της 11ης Δεκεμβρίου 2007, C-291/05, Eind, Συλλογή 2007, σ. I-10719, σκέψη 18).
- 24 Όσον αφορά τις φωτογραφίες των οποίων η κοινοποίηση στο Δικαστήριο καταγγέλλεται, αρκεί να τονιστεί ότι, κατά τη σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε μεταξύ των δικαστών και των δικηγόρων πριν από την έναρξη της συνεδριάσεως, το Δικαστήριο πληροφόρησε τους τελευταίους αυτούς ότι οι εν λόγω φωτογραφίες δεν είχαν διαβιβαστεί στους δικαστές και ότι δεν θα επιτρεπόταν η προσκόμισή τους στην επ' ακροατηρίου συζήτηση.
- 25 Όσον αφορά το επιχείρημα σχετικά με τη μη κοινοποίηση των εγγράφων που είχαν προσαρτηθεί στις παρατηρήσεις της προσφεύγουσας της κύριας δίκης, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι παρατηρήσεις αυτές κοινοποιήθηκαν, χωρίς τα εν λόγω έγγραφα λόγω του όγκου αυτών, στους λοιπούς ενδιαφερομένους που είχαν καταθέσει γραπτές παρατηρήσεις. Δεν αμφισβητείται επίσης ότι οι ενδιαφερόμενοι αυτοί

έλαβαν γνώση της υπάρξεως των παραρτημάτων αυτών, ο λεπτομερής κατάλογος των οποίων αποτελούσε το τελικό τμήμα των εν λόγω παρατηρήσεων, και ότι διέθεταν κατά συνέπεια τη δυνατότητα να τα συμβουλευτούν στη Γραμματεία του Δικαστηρίου ή να ζητήσουν να τους κοινοποιηθούν.

- 26 Κατόπιν των προεκτεθέντων, δεν πρέπει να γίνει δεκτό το αίτημα περί επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας που υπέβαλε η προσφεύγουσα της κύριας δίκης.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 27 Πρέπει να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 249, τρίτο εδάφιο, ΕΚ, η οδηγία δεσμεύει κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται, όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών.
- 28 Κατά πάγια νομολογία, κάθε κράτος μέλος που αποτελεί αποδέκτη οδηγίας έχει την υποχρέωση να λάβει, στο πλαίσιο της εσωτερικής έννομης τάξεως, όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσει την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας, σύμφωνα με τον σκοπό που αυτή επιδιώκει (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 17ης Ιουνίου 1999, C-336/97, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1999, σ. I-3771, σκέψη 19, καθώς και της 5ης Ιουλίου 2007, C-321/05, Kofoed, Συλλογή 2007, σ. I-5795, σκέψη 41).
- 29 Πρέπει συναφώς να τονιστεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ο κύριος σκοπός τον οποίον επιδιώκει η οδηγία 91/628 συνίσταται στην προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2008, C-37/06

και C-58/06, *Viamex Agrar Handel* και *ZVK*, Συλλογή 2008, σ. I-69, σκέψη 29). Ωστόσο, όπως τούτο προκύπτει από τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/628 και από την τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 95/29, η οδηγία 91/628 εκδόθηκε στο πλαίσιο της κοινοτικής πολιτικής σκοπός της οποίας είναι να εξαλειφθούν τα τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο των ζώων και να καταστεί δυνατή η ομαλή λειτουργία των σχετικών οργανώσεων αγοράς.

- 30 Από την τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 95/29 προκύπτει επιπλέον ότι η οδηγία 91/628 αποσκοπεί στην εναρμόνιση της διάρκειας των περιόδων μεταφοράς, της συχνότητας της παροχής τροφής και νερού, των περιόδων ανάπαυσης και του διαθέσιμου χώρου όσον αφορά ορισμένα είδη ζώων. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι η εν λόγω οδηγία περιέχει ορισμένες ειδικές και ορισμένες γενικές διατάξεις (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 11ης Μαΐου 1999, *C-350/97, Monsees*, Συλλογή 1999, σ. I-2921, σκέψη 26).
- 31 Υπό τις συνθήκες αυτές, η μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 91/628, πρέπει να πραγματοποιείται τηρουμένων των σκοπών τους οποίους αυτή επιδιώκει και το περιθώριο εκτιμήσεως που διαθέτουν τα κράτη μέλη εξαρτάται από το πόσο συγκεκριμένες είναι οι διατάξεις της οδηγίας αυτής. Επιπλέον, η εν λόγω μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο πρέπει να πραγματοποιείται τηρουμένης αυστηρώς της αρχής της αναλογικότητας. Το Δικαστήριο έχει μεταξύ άλλων κρίνει, συναφώς, ότι η εν λόγω αρχή της αναλογικότητας, η οποία συνιστά γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου επιβεβαιωθείσα επανειλημμένως από τη νομολογία του Δικαστηρίου, ιδίως στον τομέα της κοινής γεωργικής πολιτικής (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2001, *C-189/01, Jippes κ.λπ.*, Συλλογή 2001, σ. I-5689, σκέψη 81, καθώς και της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, *C-310/04, Ισπανία κατά Συμβουλίου*, Συλλογή 2006, σ. I-7285, σκέψη 97), πρέπει να τηρείται τόσο από τον κοινοτικό νομοθέτη όσο και από τους εθνικούς νομοθέτες και τα εθνικά δικαστήρια που εφαρμόζουν το κοινοτικό δίκαιο (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση *Viamex Agrar Handel* και *ZVK*, σκέψη 33).
- 32 Είναι συνεπώς σύμφυτο προς τη διαδικασία μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο το ότι τα κράτη μέλη όφειλαν να τηρήσουν τον κύριο σκοπό της προστασίας των ζώων κατά τη μεταφορά χωρίς να εμποδίσουν την υλοποίηση των λοιπών σκοπών που επιδιώκει η οδηγία 91/628.

33 Υπό το φως των παρατηρήσεων αυτών πρέπει να εκτιμηθεί αν εθνικά μέτρα όπως τα επίμαχα στο πλαίσιο της κύριας δίκης εξασφαλίζουν πλήρη εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 91/628, σύμφωνα με τους σκοπούς που αυτή επιδιώκει και με την αρχή της αναλογικότητας.

Επί του πρώτου και του δεύτερου ερωτήματος

34 Με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα, που πρέπει να συνεξεταστούν, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν οι διατάξεις του κεφαλαίου I, τίτλος A, σημείο 2, στοιχείο β', και του κεφαλαίου VII, σημείο 48, παράγραφος 3, τρίτη περίπτωση, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν σε κράτος μέλος να θεσπίζει:

- εθνικό μεταβατικό καθεστώς σύμφωνα με το οποίο, όταν ο χρόνος μεταφοράς χοίρων βάρους 40 kg έως 110 kg υπερβαίνει τις οκτώ ώρες, ο χώρος μεταξύ κάθε επιπέδου του οχήματος —μετρούμενος από το υψηλότερο σημείο του δαπέδου μέχρι το χαμηλότερο σημείο της οροφής— πρέπει να είναι τουλάχιστον 100 cm σε περίπτωση χρησιμοποίησης μηχανικού συστήματος εξαερισμού·

- εθνικό καθεστώς σύμφωνα με το οποίο, σε περίπτωση μεταφοράς χοίρων βάρους 40 kg ή πλέον, αν η συνολική διάρκεια του ταξιδιού υπερβαίνει τις οκτώ ώρες, πρέπει υποχρεωτικά να χρησιμοποιείται μεταφορικό μέσον το οποίο να καθιστά δυνατή, ανά πάσα στιγμή, την ύπαρξη ενός σημείου επιθεωρήσεως σε κάθε επίπεδο ύψους τουλάχιστον 140 cm, ενώ, αν πρόκειται για όχημα εφοδιασμένο με μηχανικό σύστημα εξαερισμού και διάφορα επίπεδα, το ελάχιστο ύψος μεταξύ αυτών πρέπει να είναι 92 cm σε περίπτωση μεταφοράς χοίρων μέσου βάρους 100 kg.

- 35 Πρέπει να τονιστεί ότι οι διατάξεις της οδηγίας 91/628 επιβάλλουν στα κράτη μέλη τη θέσπιση ελάχιστων κανόνων που να εξασφαλίζουν ότι οι χοίροι διαθέτουν, κατά την οδική μεταφορά, επαρκή χώρο κατά πλάτος και καθ' ύψος και επαρκή εξαερισμό, οι δε απαιτήσεις αυτές ενισχύονται σε περίπτωση που η διάρκεια του ταξιδιού υπερβαίνει τις οκτώ ώρες.
- 36 Συγκεκριμένα, το άρθρο 5, Α, σημείο 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 91/628 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε κάθε μεταφορέας να χρησιμοποιεί, για τη μεταφορά των ζώων που αφορά η οδηγία αυτή, μεταφορικά μέσα που μπορούν να εξασφαλίζουν την τήρηση των κοινοτικών απαιτήσεων όσον αφορά τις συνθήκες μεταφοράς, ιδίως δε των απαιτήσεων που προβλέπονται στο παράρτημα της εν λόγω οδηγίας και εκείνων που θα καθοριστούν σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 1, της ίδιας αυτής οδηγίας. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α'α, της οδηγίας 91/628 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να μεριμνούν ώστε, μεταξύ άλλων, ο χώρος (πυκνότητα φόρτωσης) που διαθέτουν τα ζώα να ανταποκρίνεται τουλάχιστον στα αριθμητικά στοιχεία του κεφαλαίου VI του παραρτήματος αυτού. Το εν λόγω κεφάλαιο VI, που καθορίζει στο σημείο του 47, τίτλος Δ, τις πυκνότητες φόρτωσης για τους χοίρους, αναφέρει ότι, για την οδική μεταφορά, όλοι οι χοίροι πρέπει τουλάχιστον να μπορούν να κατακλίνονται και να στέκονται όρθιοι στη φυσική τους στάση. Προβλέπει επίσης ότι, προκειμένου να τηρούνται οι στοιχειώδεις απαιτήσεις, η πυκνότητα φόρτωσης κατά τη μεταφορά των χοίρων βάρους 100 kg περίπου δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 235 kg/m². Η διάταξη αυτή προβλέπει επιπλέον ότι ενδέχεται, λόγω της φυλής, του μεγέθους και της φυσικής κατάστασης των χοίρων, να απαιτείται εμβαδόν δαπέδου μεγαλύτερο από το απαιτούμενο κατώτατο όριο, το δε εμβαδόν αυτό μπορεί να αυξάνεται κατά 20 % κατ' ανώτατο όριο, ανάλογα με τις μετεωρολογικές συνθήκες και τη διάρκεια του ταξιδιού.
- 37 Πρέπει, επιπλέον, να τονιστεί ότι η οδηγία 91/628 απλώς προβλέπει, στο κεφάλαιο I, τίτλος Α, σημείο 2, στοιχείο β', του παραρτήματός της, ότι τα μεταφορικά μέσα πρέπει να έχουν ελεύθερο χώρο στο εσωτερικό του διαμερίσματος των ζώων και κάθε επιπέδου του που να είναι επαρκής ώστε να εξασφαλίζεται κατάλληλος εξαερισμός επάνω από τα ζώα όταν αυτά βρίσκονται σε φυσική όρθια θέση και να μην εμποδίζει σε καμία περίπτωση τις φυσικές του κινήσεις. Το κεφάλαιο VII, σημείο 48, παράγραφος 3, τρίτη περίπτωση, του ίδιου παραρτήματος, επιτρέπει τη μεταφορά ζώων όταν η διάρκεια του ταξιδιού υπερβαίνει τις οκτώ ώρες μόνον εφόσον το μεταφορικό μέσον πληροί πρόσθετες προϋποθέσεις και, ιδίως, εφόσον υπάρχει άμεση πρόσβαση στα ζώα.

- 38 Επομένως, στον βαθμό που ο κοινοτικός νομοθέτης δεν καθόρισε ο ίδιος με την οδηγία 91/628 το συγκεκριμένο ύψος των διαμερισμάτων, πρέπει να αναγνωρισθεί στα κράτη μέλη ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως για τη θέσπιση εθνικών διατάξεων που να εξασφαλίζουν την πλήρη εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας αυτής, σύμφωνα με τους σκοπούς που αυτή επιδιώκει και τηρουμένου του κοινοτικού δικαίου.
- 39 Όσον αφορά τις επίμαχες στο πλαίσιο της κύριας δίκης διατάξεις, από τις παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο στο πλαίσιο της έγγραφης και προφορικής διαδικασίας προκύπτει ότι το Βασίλειο της Δανίας θέλησε να μετατρέψει, στο εσωτερικό του δίκαιο, τις πολύ γενικές απαιτήσεις που προβλέπει η οδηγία 91/628 όσον αφορά το ύψος των διαμερισμάτων σε συγκεκριμένες υποχρεώσεις. Προς τούτο, θεώρησε σκόπιμο να στηριχθεί στις συστάσεις που περιλαμβάνονται στη γνωμοδότηση σχετικά με την καλή διαβίωση των ζώων κατά τη μεταφορά, που διατυπώθηκε στις 11 Μαρτίου 2002 από την επιστημονική επιτροπή υγείας και καλής διαβίωσης των ζώων, που αποτελεί κοινοτική επιτροπή, με το αιτιολογικό ότι η γνωμοδότηση αυτή ελάμβανε υπόψη πλέον πρόσφατα επιστημονικά δεδομένα σε σχέση με αυτά που χρησιμοποιήθηκαν για την κατάρτιση της οδηγίας 91/628. Οι εν λόγω συστάσεις αποτελούν συνεπώς, κατά τη Δανική Κυβέρνηση, την καλύτερη βάση για τη συγκεκριμενοποίηση των κανόνων της οδηγίας αυτής και την εξασφάλιση της προστασίας των ζώων.
- 40 Πρέπει να θεωρηθεί ότι μια ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, που προβλέπει αριθμητικά στοιχεία όσον αφορά το ύψος των διαμερισμάτων προκειμένου οι μεταφορείς να μπορούν να αναφέρονται σε πιο συγκεκριμένες προδιαγραφές από αυτές που προβλέπει η οδηγία 91/628, εμπίπτει, κατ' αρχήν, στο περιθώριο εκτιμήσεως, που παρέχει στα κράτη μέλη το άρθρο 249 ΕΚ, υπό την προϋπόθεση ωστόσο ότι η εν λόγω ρύθμιση, στον βαθμό που ενδέχεται να δυσχεράνει την υλοποίηση των σκοπών της εξάλειψης των τεχνικών εμποδίων στο εμπόριο των ζώντων ζώων και της καλής λειτουργίας των οργανώσεων αγοράς που επιδιώκει η οδηγία αυτή, παραμένει αντικειμενικώς αναγκαία και αναλογική για την εξασφάλιση της υλοποίησης του κυρίου σκοπού της προστασίας των ζώων κατά τη μεταφορά τον οποία επιδιώκει η εν λόγω οδηγία.
- 41 Συναφώς, από τις παρατηρήσεις της Δανικής Κυβερνήσεως προκύπτει ότι το Βασίλειο της Δανίας έδωσε, με την επίμαχη στην κύρια δίκη ρύθμιση, προτεραιότητα

στην υλοποίηση του σκοπού της προστασίας των ζώων κατά τη μεταφορά, σε σχέση με τους λοιπούς σκοπούς της οδηγίας 91/628. Η εν λόγω κυβέρνηση τονίζει εξάλλου ότι, δεδομένου ότι η καλή διαβίωση των ζώων αποτελεί ζήτημα προτεραιότητας, επέλεξε την αποφυγή της άσκοπης ταλαιπωρίας των ζώων κατά τη μεταφορά τους, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη, στο μέτρο του δυνατού, τα διακυβευόμενα οικονομικά συμφέροντα, ιδίως αυτά των μεταφορέων, καθώς και τη δυνατότητά τους να προσαρμόζονται στις νέες απαιτήσεις.

42 Από τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει, επιπλέον, ότι ένας από τους σκοπούς της εν λόγω ρυθμίσεως ήταν να καταστούν δυσχερέστερες και επαχθέστερες οι προϋποθέσεις ικανοποίησης των απαιτήσεων όσον αφορά τη μεταφορά ζώων και, έτσι, να μειωθεί έμμεσα ο αριθμός των ζώων των οποίων η μεταφορά προς τα σφαγεία είναι μεγάλης διάρκειας. Οι επίμαχες στην κύρια δίκη διατάξεις συνεπάγονται ιδίως τη μετατροπή των οχημάτων που χρησιμοποιούνται συνήθως για τη μεταφορά των ζώων, πράγμα που, κατά τις εκτιμήσεις της δανικής κυβέρνησης, αντιπροσωπεύει, για τους εξαγωγείς, ένα επιπλέον κόστος 10 000 έως 20 000 ευρώ ανά οδικό συρμό.

43 Δεν μπορεί, υπό τις περιστάσεις αυτές, να αποκλειστεί ότι το επιπλέον κόστος που μπορεί να αντιπροσωπεύει η τήρηση μιας κανονιστικής ρυθμίσεως όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη και οι τεχνικές δυσχέρειες που αυτή μπορεί να προκαλέσει ενδέχεται να εμποδίσουν την υλοποίηση των σκοπών της εξαλείψεως των τεχνικών εμποδίων στο εμπόριο ζώντων ζώων και στην καλή λειτουργία των οργανώσεων αγοράς, περιορίζοντας έτσι την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων τόσο κατά την εισαγωγή όσο και κατά την εξαγωγή.

44 Δεδομένου ότι στον φάκελο που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο δεν υπάρχουν στοιχεία αφορώντα τον αντίκτυπο της επίμαχης στην κύρια δίκη κανονιστικής ρυθμίσεως στην καλή λειτουργία της κοινής αγοράς, ιδίως όσον αφορά τους χοιροπαραγωγούς άλλων κρατών μελών που μεταφέρουν ζώα στο δανικό έδαφος, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξετάσει αν η κανονιστική αυτή ρύθμιση δημιουργεί τεχνικές δυσχέρειες ικανές να εμποδίσουν την υλοποίηση των λοιπών σκοπών της εξαλείψεως των τεχνικών εμποδίων στο εμπόριο ζώντων ζώων και της καλής λειτουργίας των

οργανώσεων αγοράς που επιδιώκει η οδηγία 91/628 και να εκτιμήσει, υπό το φως των διαφόρων αυτών στοιχείων, αν το Βασίλειο της Δανίας, θεσπίζοντας την εν λόγω ρύθμιση, υπερέβη το περιθώριο εκτιμήσεως που του παρείχε η οδηγία αυτή. Ειδικότερα, το εν λόγω δικαστήριο πρέπει να βεβαιωθεί ότι η κανονιστική αυτή ρύθμιση, στον βαθμό που ενδέχεται να δυσχεράνει την υλοποίηση των δύο αυτών σκοπών, παραμένει αντικειμενικώς αναγκαία και αναλογική για την εξασφάλιση της υλοποίησης του κύριου σκοπού της προστασίας των ζώων κατά τη μεταφορά τον οποίο επιδιώκει η εν λόγω οδηγία.

45 Προς τούτο, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να ελέγξει, κατ' αρχάς, αν το επιπλέον κόστος και οι τεχνικές δυσχέρειες που προκαλούν οι επίμαχες στην κύρια δίκη διατάξεις μπορούν να θέσουν σε δυσμενή θέση τους χοιροπαραγωγούς του κράτους μέλους που τις θέσπισε. Εν συνεχεία, πρέπει να βεβαιωθεί για το ότι οι διατάξεις αυτές δεν μπορούν να καταστήσουν δυσχερέστερη τη θέση των εν λόγω παραγωγών που επιθυμούν να εξαγάγουν τα προϊόντα τους σε σχέση με τους εξαγωγείς των λοιπών κρατών μελών, οι οποίοι δεν χρειάζεται να υποστούν το επιπλέον κόστος που συνδέεται με τις τεχνικές μετατροπές των οδικών συρμών. Τέλος, πρέπει να ελέγξει αν οι εν λόγω διατάξεις καθιστούν δυσμενέστερη τη θέση των χοιροπαραγωγών άλλων κρατών μελών που θα επιθυμούσαν να μεταφέρουν ζώα προς τη Δανία, ή μέσω του κράτους μέλους αυτού, και οι οποίοι θα αναγκάζονταν και αυτοί να προσαρμόσουν τους οδικούς συρμούς προκειμένου να συμμορφωθούν προς τη δανική κανονιστική ρύθμιση.

46 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο πρώτο και στο δεύτερο από τα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι μια κανονιστική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, που περιέχει αριθμητικά στοιχεία όσον αφορά το ύψος των διαμερισμάτων των ζώων προκειμένου οι μεταφορείς να μπορούν να αναφέρονται σε πιο συγκεκριμένες προδιαγραφές από αυτές που προβλέπει η οδηγία 91/628, μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εκτιμήσεως που παρέχει στα κράτη μέλη το άρθρο 249 ΕΚ, υπό την προϋπόθεση ότι η ρύθμιση αυτή, η οποία τηρεί τον σκοπό της προστασίας των ζώων κατά τη μεταφορά που επιδιώκει η οδηγία αυτή, δεν εμποδίζει, κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας, την υλοποίηση των σκοπών της εξαλείψεως των τεχνικών εμποδίων στο εμπόριο ζώντων ζώων και της καλής λειτουργίας των οργανώσεων αγοράς που επίσης επιδιώκει η εν λόγω οδηγία. Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει αν η εν λόγω κανονιστική ρύθμιση τηρεί τις αρχές αυτές.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 47 Με το τρίτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το κεφάλαιο VI, σημείο 47, τίτλος Δ, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 έχει την έννοια ότι ένα κράτος μέλος δεν επιτρέπεται να θεσπίζει εθνικό καθεστώς σύμφωνα με το οποίο, σε περίπτωση μεταφοράς διάρκειας άνω των οκτώ ωρών, το διαθέσιμο εμβαδόν πρέπει να είναι τουλάχιστον $0,50 \text{ m}^2$ ανά 100 kg χοίρου.
- 48 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί, αφενός, ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α' α, της οδηγίας 91/628, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε ο χώρος (η πυκνότητα φόρτωσης) που διαθέτουν τα ζώα να ανταποκρίνεται τουλάχιστον στα αριθμητικά στοιχεία του κεφαλαίου VI του παραρτήματος της οδηγίας αυτής, όσον αφορά τα ζώα και τα μέσα μεταφοράς που αναφέρονται στο εν λόγω κεφάλαιο. Αφετέρου, το σημείο 47, τίτλος Δ, του εν λόγω κεφαλαίου προβλέπει ότι, προκειμένου να τηρούνται οι στοιχειώδεις απαιτήσεις που επιβάλλει η διάταξη αυτή, ήτοι ότι οι χοίροι πρέπει να μπορούν να κατακλίνονται και να στέκονται όρθιοι στη φυσική τους στάση, η πυκνότητα φόρτωσης των χοίρων βάρους 100 kg περίπου δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 235 kg/m^2 , πράγμα που ισοδυναμεί με $0,42 \text{ m}^2$ για ένα χοίρο 100 kg . Επιπλέον, η ίδια αυτή η διάταξη ορίζει ότι ενδέχεται, λόγω της φυλής, του μεγέθους και της φυσικής κατάστασης των χοίρων, να απαιτείται εμβαδόν μεγαλύτερο από το απαιτούμενο κατώτατο όριο, το δε εμβαδόν αυτό μπορεί να αυξάνεται κατά 20% κατ' ανώτατο όριο, ανάλογα με τις μετεωρολογικές συνθήκες και τη διάρκεια του ταξιδιού.
- 49 Από το γράμμα του κεφαλαίου VI, σημείο 47, τίτλος Δ, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 προκύπτει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης καθόρισε ρητώς ελάχιστες προδιαγραφές πυκνότητας φόρτωσης για τους χοίρους βάρους 100 kg περίπου και επέτρεψε, μεταξύ άλλων, στα κράτη μέλη να αυξάνουν τα όρια αυτά κατά το πολύ 20% ανάλογα με τις μετεωρολογικές συνθήκες και τη διάρκεια του ταξιδιού.
- 50 Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι, μια εθνική διάταξη σύμφωνα με την οποία απαιτείται, σε περίπτωση μεταφοράς διάρκειας άνω των οκτώ ωρών, το διαθέσιμο εμβαδόν ανά ζώο να είναι τουλάχιστον $0,50 \text{ m}^2$ για χοίρους 100 kg , είναι σύμφωνη

προς τις ανώτατες και κατώτατες προδιαγραφές που επιβάλλουν οι διατάξεις της οδηγίας 91/628 και οι οποίες υπενθυμίστηκαν στη σκέψη 48 της παρούσας αποφάσεως. Συγκεκριμένα, η αύξηση του ελάχιστου επιβαλλομένου χώρου που προβλέπει η διάταξη αυτή δικαιολογείται από τη διάρκεια του ταξιδιού και δεν υπερβαίνει το όριο του 20 % που επιτρέπει ο κοινοτικός νομοθέτης με τις διατάξεις αυτές.

- 51 Υπό τις συνθήκες αυτές, στο τρίτο από τα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το κεφάλαιο VI, σημείο 47, τίτλος Δ, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628 έχει την έννοια ότι ένα κράτος μέλος δύναται να θεσπίσει εθνικό καθεστώς σύμφωνα με το οποίο, σε περίπτωση μεταφοράς διάρκειας άνω των οκτώ ωρών, το διαθέσιμο ανά ζώο εμβαδόν είναι τουλάχιστον 0,50 m² για χοίρους 100 kg.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 52 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Μια κανονιστική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, που περιέχει αριθμητικά στοιχεία όσον αφορά το ύψος των διαμερισμάτων των ζώων προκειμένου οι μεταφορείς να μπορούν να αναφέρονται σε πιο συγκεκριμένες προδιαγραφές από αυτές που προβλέπει η οδηγία 91/628/ΕΟΚ

του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 1991, για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και για την τροποποίηση των οδηγιών 90/425/ΕΟΚ και 91/496/ΕΟΚ, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 95/29/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1995, μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εκτιμήσεως που παρέχει στα κράτη μέλη το άρθρο 249 ΕΚ, υπό την προϋπόθεση ότι η ρύθμιση αυτή, η οποία τηρεί τον σκοπό της προστασίας των ζώων κατά τη μεταφορά που επιδιώκει η οδηγία αυτή, όπως τροποποιήθηκε, δεν εμποδίζει, κατά παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, την υλοποίηση των σκοπών της εξαλείψεως των τεχνικών εμποδίων στο εμπόριο ζώντων ζώων και της καλής λειτουργίας των οργανώσεων αγοράς που επίσης επιδιώκει η εν λόγω οδηγία, όπως τροποποιήθηκε. Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει αν η εν λόγω κανονιστική ρύθμιση τηρεί τις αρχές αυτές.

- 2) Το κεφάλαιο VI, σημείο 47, τίτλος Δ, του παραρτήματος της οδηγίας 91/628, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 95/29, έχει την έννοια ότι ένα κράτος μέλος δύναται να θεσπίσει εθνικό καθεστώς σύμφωνα με το οποίο, σε περίπτωση μεταφοράς διάρκειας άνω των οκτώ ωρών, το διαθέσιμο ανά ζώο εμβαδόν είναι τουλάχιστον $0,50 \text{ m}^2$ για χοίρους 100 kg.

(υπογράφες)